

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО; ГОСПОДАРСЬКЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 340.137.3:346.2

DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2025.3.05>

Владислав Іванович Теремецький,

доктор юридичних наук, професор,

Державна установа «Інститут економіко-правових

досліджень імені В. К. Мамутова

Національної академії наук України» (м. Київ),

*відділ проблем модернізації господарського права та законодавства,
сектор проблем реалізації господарського законодавства (завідувач);*

 <https://orcid.org/0000-0002-2667-5167>,

e-mail: vladvokat333@ukr.net;

ACQUIS COMMUNAUTAIRE ЯК ЧИННИК ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРАВОВОЇ ПАРАДИГМИ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ І ВИРОБНИЦТВА ОБОРОННОЇ ПРОДУКЦІЇ)

Досліджено проблему узгодження національного законодавства із законодавством Європейського Союзу, зокрема з *acquis communautaire*. Зазначено, що з моменту прийняття Програми інтеграції України до Європейського Союзу у 2000 р. держава стала на шлях поступового наближення до правових і нормативних стандартів Європейського Союзу в різних сферах співробітництва, включно з адаптацією національного законодавства. Обгрунтовано, що процес гармонізації та уніфікації національного законодавства із правом Європейського Союзу передбачає формування нової національної правової парадигми. Наголошено, що євроінтеграційний процес як складова правотворчої діяльності здійснює визначальний вплив на трансформацію законодавства України в економічній сфері та наближення його до стандартів Європейського Союзу.

Ключові слова: *acquis communautaire*, національна правова парадигма, Європейський Союз, євроінтеграція, правотворча діяльність, трансформація, гармонізація та уніфікація національного законодавства, публічні закупівлі, оборонна продукція, державно-приватне партнерство.

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

Два десятиліття цілеспрямованих правових реформ у державах Східної Європи логічно завершилися їхнім приєднанням до Європейського Союзу (далі – ЄС) у 2004–2007 рр. Це стало свідченням як масштабних трансформацій, так і їхньої ефективності, зокрема підтвердженням факту дотримання так званих Копенгагенських критеріїв –

основних вимог до держав, що прагнуть стати членами ЄС. Юридична наука у країнах Центральної Європи протягом зазначених десятиліть також демонструвала високий рівень динаміки: вона не лише забезпечувала теоретичне осмислення нових викликів, пов'язаних зі статусом держави – члена ЄС, а й значною мірою спрямовувала процеси її розвитку [1, с. 322]. Поступальний рух України на шляху до європейської інтеграції, який розпочався з підписання у 1994 р. Угоди про партнерство та співробітництво між нашою державою та Європейськими Співтовариствами і їхніми державами-членами, поставив перед Україною низку завдань політичного, правового й економічного характеру [2, с. 471]. Це пояснюється передусім тим, що правова доктрина центральноєвропейського регіону та країн Східної Європи істотно «дистанціювалася» від соціалістичного (радянського) праворозуміння – порівняно з пострадянськими країнами загалом, зазнаючи значного впливу європейської правової традиції, а також сучасної правової науки інших європейських держав [1, с. 328].

Відповідно, національна правова парадигма, безумовно, стає предметом перегляду у процесі гармонізації та уніфікації національного законодавства з правом ЄС. Перед Україною постала необхідність визначення окремих напрямів адаптації національного законодавства до *acquis communautaire* шляхом цілеспрямованої правотворчої діяльності в контексті трансформації правової системи.

В умовах євроінтеграційних процесів така адаптація є не лише формальною вимогою для держав – кандидатів на вступ до ЄС, а й інструментом глибокої модернізації правової системи, що забезпечує її сумісність з європейськими стандартами верховенства права, демократії та захисту прав людини.

Як свідчить досвід держав Східної Європи, цілеспрямовані правові реформи логічно завершилися їхнім приєднанням до ЄС у 2004–2007 рр. Це підтвердило як масштаб здійснених трансформацій, так і їхню ефективність, зокрема через визнання факту виконання так званих Копенгагенських критеріїв. У цьому контексті особливої актуальності набуває дослідження механізмів, інструментів і пріоритетів правотворчої діяльності, спрямованої на гармонізацію внутрішнього законодавства з нормами та принципами права ЄС. У зв'язку із цим виникає потреба у глибшому осмисленні самого поняття «парадигма», яке вживається в контексті правових трансформацій та адаптації національного законодавства до стандартів ЄС.

Стан дослідження проблеми

Сучасне трактування терміна «парадигма» застосовується у значенні, яке розробив у своїй праці «Структура наукових революцій» відомий учений Т. Кун (1922–1996) [3]. Метою його дослідження було схематичне окреслення концепції науки на основі історичного підходу

до вивчення наукової дійсності. Т. Кун сформулював концепцію протресування науки, у якій ключову роль відіграють науково-технічні революції, що ґрунтуються на зміні парадигм. У передмові до свого твору Т. Кун надає таке визначення парадигми: «Парадигми – це визнані загалом наукові досягнення, які протягом певного історичного періоду забезпечують науковому співтовариству модель постановки проблем і їх вирішення» [3, с. 9]. Праця Т. Куна «Структура наукових революцій» сприяла поживленню передусім західноєвропейської соціологічної думки, а сам термін «парадигма» згодом набув сталого використання в науковому дискурсі [4, с. 697].

На думку О. С. Мельничука, під поняттям «парадигма» слід розуміти, з одного боку, наукову картину світу, що базується на певному типі раціональності та претендує на універсальність у межах тієї чи іншої науки, а з іншого – засіб постановки та вирішення наукових завдань. Яскравим прикладом застосування поняття парадигми в сучасній юриспруденції є використання класичної, неklasичної (модерністської) та постнеklasичної (постмодерністської) методології [5, с. 9–10].

Отже, правова парадигма створює певне бачення реальності, детерміноване об'єктом наукових досліджень, а також покладеними в основу діяльності принципами, цінностями, настановами, стереотипами, сукупністю поглядів, нормами правової етики тощо. З огляду на ознаки відповідності теорії «дух часу» правовою парадигмою може стати лише та концепція, що відповідатиме на найактуальніші у цей конкретний історичний період питання, від розв'язання яких залежить дієздатність і правоспроможність правової системи. Також вважаємо, що категорія «дух часу» дасть змогу скоригувати обсяг концепцій, до яких доречно було б уживати термін «правова парадигма». Безперечно, не можна дати всеосяжного визначення поняття «правові парадигми», яке б об'єднало всі наявні підходи до досліджуваної проблематики. У правовій науці багато понять не мають однозначного тлумачення, а критерії застосування наближаються до інтуїтивно-індивідуального, незважаючи на те, що найважливішою вимогою, яка ставиться до наукової термінології, є однозначність, суворе зареґламентованість використання, ясність розуміння, стійкість, сумісність з усім комплексом застосовуваних у правовій науці термінів [4, с. 698].

Мета і завдання дослідження

Метою статті є дослідження процесу гармонізації національного законодавства України з *acquis communautaire* у контексті публічних закупівель і виробництва оборонної продукції як чинника оновлення та трансформації національної правової парадигми на шляху до європейської інтеграції. Основними завданнями дослідження є: проаналізувати стан адаптації національного законодавства у сфері публічних

закупівель до *acquis communautaire* ЄС; охарактеризувати нормативно-правові засади регулювання виробництва оборонної продукції в Україні в контексті євроінтеграційних процесів; визначити виклики та перспективи подальшої гармонізації у зазначених секторах як складової трансформації національної правової парадигми.

Наукова новизна дослідження

Виявлено трансформаційний вплив *acquis communautaire* на формування нової правової парадигми України в економічній сфері, зокрема через адаптацію законодавства щодо публічних закупівель і виробництва оборонної продукції.

Виклад основного матеріалу

23 червня 2022 р. Україна офіційно отримала статус держави – кандидата на вступ до ЄС. Це історичне рішення було прийняте Європейською Радою під час саміту лідерів ЄС у Брюсселі. У зв'язку з цим перед Україною постали важливі завдання, зокрема необхідність реалізації низки ключових реформ, спрямованих на забезпечення сталого розвитку принципу верховенства права та ефективної боротьби з корупцією.

Однією з основних умов прийняття нових держав до ЄС є узгодження національного законодавства із законодавством ЄС, а саме з *acquis communautaire*. Із моменту прийняття Програми інтеграції України до ЄС у 2000 р. наша держава офіційно стала на шлях поступового наближення до ЄС за всіма напрямками співробітництва, зокрема шляхом адаптації українського законодавства до правових та нормативних стандартів ЄС. Відтоді процес адаптації національного законодавства до *acquis communautaire* та узгодження правової системи України з європейськими нормами і стандартами залишається одним із ключових пріоритетів інтеграційної політики держави.

Поняття *acquis communautaire* є визначальним для розуміння природи ЄС, інтеграційних процесів, що відбуваються в Європі, а також пов'язаних із розширенням ЄС. Не менш важливим є значення *acquis communautaire* для адаптації національного законодавства до правової системи ЄС.

Термін *acquis communautaire* вперше був офіційно закріплений у тексті Договору про Європейський Союз, підписаному в Маастрихті у 1992 р. Зокрема, у статтях 2(4) і 3(1) Договору *acquis communautaire* проголошується як одна із цілей і основ функціонування ЄС та як опора всієї інституційної системи Союзу. У статті 43(1)(e) того самого Договору гарантується, що «просунуте співробітництво» між державами-членами не повинне впливати на *acquis communautaire* та інші заходи, вжиті в межах установчих договорів.

Під *acquis communautaire* (у перекладі – «надбання» або «доробок Співтовариств») розуміють сукупність актів законодавства, політичних

документів та практики їх застосування, що на кожен конкретний момент існують у правовому полі ЄС. Імплементація *acquis communautaire* у національні правові системи є необхідною умовою завершення процесу приєднання держави до ЄС.

Acquis communautaire є динамічним утворенням, що перебуває у стані постійного розвитку, поглиблення та розширення регулятивних конструкцій. Його обсяг оцінюється приблизно у 97 тисяч сторінок Офіційного вісника Європейських Співтовариств (*Official Journal*) або близько 20 тисяч нормативних актів. До змісту *acquis* належать: усі установчі договори ЄС, вторинне законодавство (регламенти, директиви, рішення), рішення Суду ЄС, загальні принципи та доктрини права ЄС, міжнародні угоди, а також акти «м'якого права» (*soft law*). Таким чином, *acquis communautaire* охоплює всі рішення, прийняті в межах так званих трьох опор ЄС (*pillars*): співтовариство (перша опора), спільна зовнішня та безпекова політика (друга опора), поліцейське і судове співробітництво у кримінальних справах (третя опора) [2].

Важливою особливістю правопорядку ЄС є те, що його основу становить так званий спільний доробок (*acquis communautaire*). Концепція *acquis* ЄС гарантує однорідність правової системи Союзу, оскільки ґрунтується на принципі неприпустимості зміни її складових у процесі співробітництва з іншими суб'єктами міжнародного права. Посилання на *acquis communautaire* містяться у Договорі про Європейський Союз, Договорі про заснування Європейського Союзу, проєкті Договору про Конституцію для Європи, у численних документах, прийнятих органами ЄС, міжнародних угодах ЄС, а також у рішеннях Суду ЄС [6, с. 13–14].

Висновки Європейської Ради, прийняті у Лісабоні 26–27 червня 1992 р. та опубліковані на офіційному сайті цього органу, встановлюють, що при визначенні умов і критеріїв набуття членства в ЄС членство передбачає взяття на себе прав і обов'язків як тих, що вже існують, так і потенційних, у межах системи Співтовариства та інституційних рамок, відомих як *acquis* Співтовариства. До його складових належать: зміст, принципи та політичні цілі установчих договорів, зокрема Маастрихтський договір; законодавство, прийняте з метою імплементації цих договорів; практика Суду ЄС; декларації та резолюції, прийняті в межах Співтовариства; міжнародні угоди, а також угоди, укладені між державами-членами, що стосуються діяльності Співтовариства¹.

¹ European Council in Lisbon, 26–27 June 1992 // European Parliament : офіц. сайт. URL: https://www.europarl.europa.eu/summits/lisbon/default_en.htm (дата звернення: 29.07.2025).

Зближення законів та інших нормативних актів країн-сусідів здійснюватиметься на основі спільно погоджених пріоритетів, зосереджуючись на тих елементах *acquis*, які насамперед сприяють торгівлі та економічній інтеграції, з урахуванням економічної структури країни-партнера та стану гармонізації її законодавства із законодавством ЄС, як випливає з повідомлення Європейської комісії «Європейська політика сусідства. Стратегічний документ» від 10 травня 2004 р. [7, с. 84–85].

В офіційних документах ЄС поняття «*acquis ЄС*» часто вживається як синонім терміна «законодавство ЄС» [8, с. 55–56].

У доктрині європейського права під *acquis communautaire*, як правило, розуміють сукупність правових норм, судових рішень, доктринальних підходів, рекомендацій, міжнародних домовленостей та інших елементів, що сформувалися в межах європейських інтеграційних об'єднань і підлягають беззастережному прийняттю державами – кандидатами на вступ до ЄС.

Acquis ЄС прийнято класифікувати залежно від його змістовного спрямування. Виокремлюють такі види: *acquis* щодо приєднання (*accession acquis*), інституційний *acquis*, *acquis* у сфері асоціації з третіми країнами, а також *acquis* Європейського економічного простору. Отже, зміст *acquis communautaire* є ширшим за поняття «право ЄС» і може розглядатися як тотожний правопорядку ЄС. Крім того, в науковій літературі розрізняють внутрішній і зовнішній *acquis ЄС*: внутрішній *acquis* становить основу правопорядку ЄС, натомість зовнішній *acquis* може мати різний змінний зміст – залежно від рівня відносин ЄС із третіми країнами [6]. В усіх випадках конкретний зміст «спільного доробку» ЄС, який треті країни мають визнати у межах договірних відносин з ЄС, визначається інституціями ЄС.

Щодо України як держави – кандидата на вступ до ЄС варто нагадати про спільну позицію, ухвалену на саміті глав держав і урядів держав – членів ЄС у Гаазі в 1967 р., відповідно до якої переговори з державами-претендентами можуть розпочинатися лише за умови прийняття ними положень і політичних цілей установчих договорів Європейських Співтовариств¹.

Саме цю позицію окремі дослідники вважають першим офіційним формулюванням принципу *acquis communautaire*, який був покладений в основу як першого, так і всіх подальших етапів розширення ЄС [9, р. 1142]. Згідно із цим принципом держави-кандидати повинні не лише прийняти положення установчих договорів, а й

¹ Final Communiqué of the Conference of Heads of Government or State on 1–2 Dec. 1969 at the Hague. Third General Report on the activities of the Community. European Yearbook. 1969. Vol. 17. The Hague. P. 489.

узяти на себе зобов'язання щодо виконання внутрішніх актів Співтовариств, а також міжнародних угод, укладених ЄС із третіми країнами.

Ба більше, всі рішення, прийняті ЄС у період проведення переговорів про вступ, також підлягають обов'язковому врахуванню державами-кандидатами. Таким чином, держави – засновники ЄС розглядали процес вступу нових членів не як підставу для перегляду вже чинних правил, а як обов'язок нових учасників адаптуватися до цих правил з урахуванням певних перехідних механізмів, які встановлювалися на визначений строк.

Переговори щодо вступу першої хвилі нових членів тривали 19 місяців і завершилися повним підтвердженням дії принципу *acquis communautaire*. Попри впровадження значної кількості перехідних положень із зазначенням загальних заходів для конкретних держав, жодне з них не передбачало зміни чинних норм Співтовариства. Середня тривалість таких перехідних періодів не перевищувала п'яти років [2, с. 471].

Досвід розширення ЄС і дотримання принципу *acquis communautaire* дає підстави для об'єктивного аналізу й сучасної ситуації щодо євроінтеграційних перспектив України.

Ураховуючи історичний досвід розширення ЄС та закріплення принципу *acquis communautaire*, особливого значення набуває об'єктивне оцінювання сучасних перспектив вступу України до ЄС. Попри символічність надання Україні статусу кандидата у 2022 р., передчасними є очікування швидкого завершення цього процесу в найближчі один-два роки. Як слушно зазначають В. А. Устименко та Р. А. Джабраїлов, процедура вступу до ЄС є тривалою та вимагає комплексних зусиль на законодавчому, інституційному та політичному рівнях. На це вказує і середня статистика тривалості вступу держав – членів ЄС, які раніше подолали шлях від статусу кандидата до повноцінного членства: у середньому – 8,4 роки. Зокрема, Хорватії для цього знадобилося дев'ять років, а Румунії та Болгарії – сім років [10, с. 25].

У контексті дослідження правотворчої діяльності України як підґрунтя трансформації національної правової парадигми особливе значення має аналіз окремих складових виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію)¹, яка визначає рамкові зобов'язання держави на шляху до набуття членства.

¹ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : від 27.06.2014 // База даних (БД) «Законодавство

Первинну оцінку стану імплементації актів права ЄС було проведено на основі Аналітичного звіту, підготовленого за результатами повідомлення Європейської комісії до Європейського Парламенту та Європейської Ради (Висновок Комісії щодо заявки України на членство в ЄС)¹. Результати цієї оцінки отримали подальше нормативне закріплення у формі постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (*acquis* ЄС)» від 28 лютого 2023 р. № 189. Цей нормативний акт визначає процедуру проведення так званого селф-скринінгу, тобто комплексного аналізу відповідності українського законодавства праву ЄС.

Згідно із зазначеною постановою міністерства та інші центральні органи виконавчої влади були зобов'язані до 30 червня 2023 р. здійснити первинну оцінку стану імплементації актів права ЄС (*acquis communautaire*), а до 30 серпня 2023 р. подати до Кабінету Міністрів України відповідні звіти з пропозиціями щодо узгодження галузевого законодавства з правом ЄС (*acquis* ЄС). У процесі імплементації актів *acquis* доцільно також передбачити ефективні механізми запобігання суперечливому або некоректному втіленню норм права ЄС у національне законодавство [10, с. 26].

Аналізуючи конкретні напрями правотворчої діяльності України в контексті виконання зобов'язань, пов'язаних із процесом набуття членства в ЄС, зокрема щодо основних етапів процедури вступу, слід зазначити, що трансформація національної правової парадигми є необхідною передумою у національному економічному секторі. Одним із ключових кроків у цьому напрямі є адаптація українського законодавства у сфері публічних закупівель до стандартів *acquis communautaire*, що має принципове значення для забезпечення прозорості, доброчесної конкуренції та ефективного використання публічних коштів відповідно до вимог ЄС.

Так, правила ЄС, наприклад директив ЄС про публічні закупівлі² та про здійснення суб'єктами закупівель у водній, енергетичній,

України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 29.07.2025).

¹ Commission Analytical report on Ukraine's alignment with the EU *acquis* // European Commission : офіц. сайт. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/commission-analytical-report-ukraines-alignment-eu-acquis_en (дата звернення: 29.07.2025).

² Директива Європейського Парламенту і Ради 2014/24/ЄС від 26 лютого 2014 року про публічні закупівлі та про скасування Директиви 2004/18/ЄС // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_052-14 (дата звернення: 29.07.2025).

транспортній галузях та в галузі поштових послуг¹, гарантують, що публічні закупівлі товарів, послуг і робіт у будь-якій державі-члені є прозорими та відкритими для всіх економічних операторів ЄС на основі недискримінації та рівного ставлення.

Слід наголосити, що законодавча база України у сфері публічних закупівель орієнтована на гармонізацію з положеннями *acquis* ЄС. Наразі процес удосконалення національного законодавства у цій сфері триває. Так, Законом України «Про публічні закупівлі» від 25 грудня 2015 р. № 922-VIII² визначено принципи здійснення закупівель товарів, робіт і послуг за державні кошти. Норми цього Закону охоплюють ключові положення Класичної директиви 2014/24/ЄС, Директиви 2014/25/ЄС про комунальні послуги, а також директив ЄС щодо засобів правового захисту у сфері публічних закупівель.

Ще одним прикладом поступу українського законодавства у напрямі відповідності вимогам права ЄС можна вважати ухвалення Закону України «Про концесію» від 3 жовтня 2019 № 155-IX³, яким удосконалено правове регулювання діяльності державно-приватних партнерств, що раніше здійснювалося переважно на підставі Закону України «Про державно-приватне партнерство» від 1 липня 2010 р. № 2404-VI. У Законі України «Про концесію» було визначено правові, фінансові та організаційні засади реалізації проєктів, що здійснюються на умовах концесії, з метою модернізації інфраструктури та підвищення якості суспільно значущих послуг.

У зв'язку із цим можна зробити проміжний висновок, що національне законодавство у сфері публічних закупівель, зокрема діяльності суб'єктів, які здійснюють такі закупівлі (наприклад, оборонні), існує в різних формах і постійно оновлюється з урахуванням вимог наближення до законодавства ЄС. Так, у преамбулі Закону України «Про оборонні закупівлі» від 17 липня 2020 р. № 808-IX⁴ передбачено

¹ Директива Європейського Парламенту і Ради 2014/25/ЄС від 26 лютого 2014 року про здійснення суб'єктами закупівель у водній, енергетичній, транспортній галузях та в галузі поштових послуг і про скасування Директиви 2004/17/ЄС // Урядовий портал : офіц. сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/Директива%202014%2025%20ЄС.pdf> (дата звернення: 29.07.2025).

² Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19> (дата звернення: 29.07.2025).

³ Про концесію : Закон України від 03.10.2019 № 155-IX // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-20> (дата звернення: 29.07.2025).

⁴ Про оборонні закупівлі : Закон України від 17.07.2020 № 808-IX // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808-20> (дата звернення: 29.07.2025).

гармонізацію законодавства України у сфері оборонних закупівель із положеннями Директиви 2009/81/ЄС відповідно до Угоди про асоціацію. Цей нормативний акт постійно є предметом подальших законодавчих змін, спрямованих встановлення ще більш прозорих правил і підходів у сфері оборонних закупівель.

Україна є учасницею Угоди Світової організації торгівлі про публічні закупівлі з 2016 року. Водночас національне законодавство у сфері публічних закупівель потребує подальшого узгодження з *acquis* ЄС та практикою Європейського Союзу. У цьому контексті слід виокремити стратегію реформи публічних закупівель (так звану дорожню карту), прийняту Україною ще у 2016 р., яка містить план дій на період до 2022 р. На сьогодні Україна досягла значного прогресу у впровадженні перших двох етапів цього плану в межах реалізації Угоди про асоціацію.

Зміни до Закону України «Про публічні закупівлі», які набрали чинності в липні 2022 р., запровадили тимчасові вимоги щодо вітчизняної складової строком на 10 років для публічних закупівель окремих видів машин та обладнання. Водночас публічні закупівлі, що здійснюються в межах міжнародних зобов'язань України, зокрема відповідно до Угоди про публічні закупівлі та Угоди про асоціацію, звільнені від таких вимог. Зауважимо, що у період дії воєнного стану державні замовники у сфері оборони отримали можливість здійснювати частину закупівель без проведення відкритих торгів чи інших процедур, шляхом укладення прямих договорів. Так, постанова Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2022 р. № 1275 визначає особливий порядок оборонних закупівель, даючи змогу закуповувати певні товари, роботи і послуги напряму¹. Змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 25 лютого 2025 р. № 215, уточнені та спрощені окремі аспекти таких прямих закупівель (зокрема, щодо безпілотників та засобів радіоелектронної боротьби)².

Отже, національне законодавство України у сфері публічних закупівель вже досягло певного рівня відповідності *acquis* ЄС. Водночас подальше його узгодження, зокрема щодо вдосконалення системи контролю за публічними закупівлями, є нагально необхідним.

1 Деякі питання здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 11.11.2022 № 1275 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1275-2022-p> (дата звернення: 29.07.2025).

2 Про внесення змін до пункту 5 Порядку здійснення закупівлі безпілотних систем, засобів радіоелектронної боротьби тактичного рівня вітчизняного виробництва та їх складових частин : постанова Кабінету Міністрів України від 25.02.2025 № 215 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/215-2025-p> (дата звернення: 29.07.2025).

Цей напрям залишається складним і вразливим через брак персоналу, дублювання функцій, недостатню якість контролю та правозастосування. Проведення публічних закупівель в умовах воєнного стану має забезпечувати не лише оперативне й безперервне укладення договорів, а й дотримання принципів прозорості, справедливості та конкуренції, а також ефективного управління і нагляду за їх виконанням. Пришвидження процедур закупівель не повинно нівелювати гарантії правового захисту. Крім того, необхідно завершити процес відбору та призначення уповноважених осіб із публічних закупівель.

Іншим напрямом правотворчої діяльності у сфері економіки є запровадження нового підходу до розроблення законодавства про продукцію, зокрема оборонну продукцію та регулювання діяльності суб'єктів, що її виготовляють. У цій сфері Україна регулярно оновлює та осучаснює відповідне законодавство. Однак на рівні закону досі відсутня цілісна система підтримки експорту оборонної продукції, аналогічна до тих, що функціонують у державах ЄС (наприклад, яку забезпечує Шведська агенція оборонних досліджень). Попри набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС, приватні оборонні компанії ще не інтегровані в європейські оборонні та безпекові структури у повному обсязі, що суттєво обмежує їхній доступ до участі у спільних проєктах і фінансуванні. Це так само призводить до втрати українськими приватними оборонними підприємствами потенційних можливостей співпраці з європейськими партнерами, які користуються перевагами участі у програмах Європейського оборонного фонду.

Із метою підвищення конкурентоспроможності вітчизняних приватних оборонних компаній у сфері безпеки та оборони Дослідницькою службою Верховної Ради України запропоновано комплексний спектр напрямів розв'язання окресленої проблеми, зокрема:

1) гармонізацію національного законодавства відповідно до стандартів ЄС, включно з імплементацією Директиви 2009/81/ЄС та Регламенту (ЄС) 2021/821;

2) прискорення розбудови системи фінансової підтримки вітчизняного оборонно-промислового комплексу, зокрема шляхом розроблення та запровадження державних програм підтримки і фінансування приватних оборонних підприємств, аналогічних до програм Європейського оборонного фонду;

3) технологічну модернізацію, що охоплює залучення інвестицій, інновацій і міжнародних партнерів для трансферу технологій у сфері оборони та безпеки;

4) інституційне реформування оборонно-промислового комплексу, зокрема шляхом спрощення процедур експортного контролю та створення державного агентства, відповідального за просування продукції військового призначення й подвійного використання,

озброєння та військової техніки, виготовлених вітчизняними приватними оборонними підприємствами, на європейський і міжнародний ринки;

5) посилення заходів у сфері репутаційного менеджменту, що містять активізацію антикорупційної діяльності та підвищення рівня прозорості в оборонно-промисловому комплексі, особливо в умовах воєнного стану¹.

На наш погляд, реалізація зазначених заходів істотно наблизить національне законодавство у сфері публічних закупівель і оборонної продукції до стандартів *acquis communautaire*.

Висновки

У процесі гармонізації та уніфікації національного законодавства з правом ЄС національна правова парадигма зазнає еволюційних трансформацій, що зумовлює її поступовий перегляд і оновлення, незважаючи на вплив кризових явищ і біфуркаційних процесів. Правотворча діяльність України у цьому контексті є правовою основою формування нової парадигми правового розвитку на шляху набуття членства в Європейському Союзі. Зобов'язання, взяті Україною в межах Угоди про асоціацію, формують окремий напрям правової політики держави, що спрямований на імплементацію *acquis communautaire* та забезпечення інтеграції в європейський правовий простір, насамперед у сфері економічного регулювання.

Проведене дослідження дало змогу проаналізувати сучасний стан розвитку національної правової доктрини у сфері публічних закупівель та правового регулювання діяльності суб'єктів, що виготовляють оборонну продукцію, а також окреслити основні напрями адаптації та гармонізації законодавства України зі стандартами ЄС.

В умовах правового режиму воєнного стану вкрай важливими для української економіки є розроблення та впровадження сучасного законодавства щодо прозорих, відкритих, доступних і справедливих правил публічних закупівель, зокрема у сфері оборони. Україна досягла певного рівня відповідності національного законодавства *acquis communautaire* у сфері публічних закупівель. Водночас контроль у цій сфері потребує суттєвого посилення через нестачу персоналу, дублювання функцій, неефективне правозастосування та низьку якість моніторингу.

Іншим пріоритетним напрямом правотворчої діяльності у сфері економіки є впровадження сучасного підходу до регулювання обігу

¹ Парламентське дослідження щодо окремих питань правового регулювання міжнародної діяльності юридичних осіб приватного права у військовій та безпековій сферах // Дослідницька служба Верховної Ради України : офіц. сайт. URL: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33651.pdf> (дата звернення: 29.07.2025).

оборонної продукції та діяльності суб'єктів, що її виготовляють. У цьому контексті вже зроблено низку кроків щодо гармонізації національного законодавства з правом ЄС у відповідних секторах. Водночас подальші нормативно-правові зміни є необхідною передумовою для повноцінної інтеграції України до європейських безпекових та економічних структур.

Перспективи подальших наукових досліджень полягають у поглибленому аналізі інституційного механізму імплементації *acquis communautaire* в економічній сфері, зокрема щодо концесій, державно-приватного партнерства, оборонних закупівель, а також критеріїв виключення, відбору економічних операторів і застосування принципу найбільш економічно вигідної пропозиції.

Список бібліографічних посилань: 1. Правова доктрина України : у 5 т. / В. Я. Тацій, О. Д. Святоцький, С. І. Максимов та ін. ; за заг. ред. О. В. Петришина. Харків : Право, 2013. Т. 1: Загальнотеоретична та історична юриспруденція. 976 с. 2. Вавринчук А. В. Значення *acquis communautaire* для формування сучасного законодавства України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 12. С. 471–474. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-12/117>. 3. Кун Т. Структура наукових революцій. Київ : Port-Royal, 2001. 227 с. 4. Биков О. М. Правова парадигма у теорії права. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 5. С. 696–699. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.05.124>. 5. Мельничук О. С. Методологічні парадигми та принципи сучасного права та держави // Розвиток сучасного права та держави в юридичній теорії та практиці : матеріали круглого столу, присвяч. 25-річчю Нац. ун-ту «Одеська юридична академія» та 175-річчю Одеської школи права (м. Одеса, 25 листоп. 2022 р.) / МОН України ; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2022. С. 9–13. 6. Право Європейського Союзу : підручник / за ред. В. І. Муравйова. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 704 с. 7. Трихліб К. О. Зміст та обсяг *acquis communautaire* // Теорія та практика адаптації законодавства України до законодавства ЄС : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 8 черв. 2018 р.) / за ред. Р. С. Мельника ; відп. ред. А. Ю. Малюга. Київ : Гельветика, 2018. 380 с. 8. Петров Р. А. «*Acquis* вступу» як складова феномена права Європейського Союзу. *Європейське право*. 2012. № 1. С. 54–66. 9. Goebel R. J. The European Union Grows: The Constitutional Impact of the Accession of Austria, Finland and Sweden. *Fordham International Law Journal*. 1995. No. 18. Pp. 1141–1143. 10. Устименко В. А., Джабраїлов Р. А. Адаптація законодавства України до *acquis communautaire* ЄС як інституціональний фактор повоєнної розбудови резиліентної економіки. *Наукові записки*. 2023. № 1. С. 25–28. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-315-9-6>.

Надійшла до редколегії 30.07.2025

Прийнята до опублікування 13.09.2025



Teremetskyi V. I. Acquis Communautaire as a Factor in the Transformation of Ukraine's Legal Paradigm (on the Example of Public Procurement and Defence-Related Production)

*The article examines the process of harmonising Ukraine's national legislation with the *acquis communautaire* of the European Union in the field of public procurement and defence-related production. Taking into account the fact that the adaptation of legislation is a necessary condition for integration into the EU, the transformational impact of this process on the national legal paradigm is analysed.*

It is substantiated that the process of harmonising and unifying Ukrainian legislation with EU law requires a review of the national legal paradigm. Ukraine's law-making activities within the framework of the Association Agreement with the EU provide the institutional basis for the formation of a new paradigm oriented towards European values and standards.

*It is noted that the process of European integration as a specific cluster of Ukraine's law-making activities related to the fulfilment of the state's membership obligations is transforming Ukrainian legislation, primarily in the economic sector. Concerning this, one of the priority areas of law-making activities is the adaptation of legislation in the field of public procurement. The problems that need to be addressed by Ukraine are outlined, despite the progress made in harmonising national legislation with the EU *acquis communautaire*, in particular with regard to concessions, public-private partnerships, defence procurement, as well as certain provisions on exclusions, criteria for selecting economic operators and the use of the most economically advantageous tender, which gives preference to price. Attention is drawn to the ineffectiveness of control in this area, caused by lack of personnel, duplication of powers and imperfect law enforcement practices.*

*It has been proven that one of the key areas of law-making activity in the economic sphere is the introduction of a new approach to the development of product legislation. In this context, partial harmonisation of national legislation with the EU *acquis communautaire* has been achieved in such areas as electromagnetic compatibility, low voltage, radio equipment, cosmetology, recreational craft, civil explosives, machinery, pressure equipment and personal protective equipment.*

Keywords: *acquis communautaire, national legal paradigm, European Union, European integration, law-making, transformation, harmonisation and unification of national legislation, public procurement, defence products, public-private partnership.*

